

UČITELJSKI TOVARIŠ.

List za šolo in dom.

Izhaja v 1. in 15. dan vsacega meseca, in stane vse leto 3 gold., pol leta 1 gold. 50 kr. Spise in dopise vzprejema uredništvo. — Naročnina in oznanila pošiljajo se založništvu v Milic-evo tiskarno v Ljubljani.

Štev. 13.

V Ljubljani, 1. julija 1883. l.

XXIII. leto.

Ženska vzgoja.

(Spisuje Jos. Ciperle.)

12.

„Gospoda moja, ali poznate kako lepo učiteljico?“ — Sedeli smo zadnjič v veseli družini tovariši, ter govorili, ker smo užé obravnavali vsakovrstne stvari, — o vremenu. Predsedoval nam je gospod Trdoglavec, rodом Čeh, čvrst korenjak, trdne in trde glave (od tod najbrže njegovo imé), in trdnega značaja. Gospod Trdoglavec je star in izkušen pedagog, ki užé 30 let meče drobtine svoje modrosti mej ukaželjno mladino. In na to je tudi ponosen, kajti mnogo, mnogo jih je, kateri imajo vso svojo modrost od njega.

Njegovi nekdanji učenci so užé postali tudi marsikaj visocega. Trije na pr. so krajni šolski svétniki, tedaj njegovi predstojniki. A ne samo to. Tudi v navadnem življenji zavzimajo ti trije jako imenitne stopinje. Eden izmej njih skrbí za vzrejo notranjega človeka s tem, da prodaja človeštvu snovi, ki ga krepé in redé. Mož je branjevec. Drugí vzreja, ali recimo naravnost, dela vnanjega človeka, kajti on ga stori sposobnega, da se more vesti spodobno, da more živeti v družbi omikanih Evropejcev. Mož je krojač. In tretji vzreja duha človeškega; in komur ga ni podelila užé narava, temu ga proda on dober kup, če je treba tudi za dva krajcarja. Mož je fabrikant one duhovite pijače, katero imenuje plebejec kar naravnost žganje.

Ali v javnem življenji so ti trije nekdanji gojenci Trdoglavčevi krajni šolski svétniki. In zato je gospod Trdoglavec ponosen na nje. In kaj bom pravil o družih njegovih učencih. Gospod Neslanec, ki je zadnjič kandidiral za mestnega svetovalca, je bil tudi njegov učenec, isto tako tudi gospod Bimbeljbambelj, ki ima tri hiše na glavni cesti.

„Gospoda moja, ali poznate kako lepo učiteljico?“ — Bralec, ne motiš se, ako si užé uganil, da je vprašal tako gospod Trdoglavec, ko ga užé pogovor o vremenu ni več zanimal. In kako pomenljivo je vprašal! Kako je naglašal vsako besedo! Gospod Trdoglavec ne naglaša zastonj besedi.

Osupnil nas je, sapa nam je zaprl, ohladil nas je s tem vprašanjem. Kaj pomeni to? Kaj se briga gospod Trdoglavec na stare dni za učiteljice? In zakaj ravno za lepe učiteljice? Ali je morda, — toda to ni mogoče — ali je morda pogledal pregloboko v oči kake mlade pedagoginje? Ne, ne, to ni mogoče. Gospod Trdoglavec je soliden zakonski mož, oče peterih otrok, ki delajo čast njegovemu imenu. Oj, ko bi ga slišala njegova zakonska polovica!

Osupnil nas je. Nikdo mu ni mogel odgovoriti naglo. Zato ponavlja svoje vprašanje v drugo in še v tretje.

Prvi, ki se je malo oddahnil, je bil gospod Zelenika, najmlajši in najnadepolnši izmej sodrugov. Izrekel je samo eno besedico, drobno besedico, kratko besedico: da! — Ali bilo je to zelo nespametno od gospoda Zelenike. On, kot najmlajši, bi moral prepustiti odgovor kakemu starejemu sodrugu. Ali kaj se hoče. Mladina je predrzna.

Zato ga je zavrnil tudi gospod Trdoglavac z vso ostrostjo, katere je bil zmožen. „Povejte, kje je tista redka cvetica, kje ona bela vrana, kje tista zlata podgana? Ali čujete gospod Zelenika, ali spite? Ha, ha, ha! Krasotica dobí lahko kako solidniše opravilo, postane lahko hišna, pestna, ali kaj enacega. Ali če hoče delati je tudi lahko šivilja in kaj enacega; le ona, ki ni za boljšo rabo, gre k učiteljstvu.“

Gospod Trdoglavac bi bil divjal še dalje v tem smislu, ako bi se ne bil oglasil gospod Posredkar, katerega veselje in umetnost je posredovati, kadar se prepirata dva o čem. Ta se zdaj oglašá ter beseduje:

„To se ne more reči ne tako, in ne tako. Kakor vsaka ženska, tako je tudi učiteljica lahko lepa in nelepa. Toda ona je lahko absolutno ali relativno lepa. Absolutno lepa je ona, ki dopada vsacemu, tedaj tudi gospodu Trdoglavcu; in relativno lepa je ona, ki dopada le nekaterim. Tedaj ima gospod Zelenika prav, ki trdi, da se nahajajo tudi lepe učiteljice, in gospod Trdoglavac, ki to taji. In tedaj konec je to, da imata oba prav.“

In res, te besede niso bile glas upijočega v puščavi. Gube na čelu Trdoglavca so se poravnale, nos se mu je zjasnil ter se posvetil v vsej svoji svetlobi, kakor vselej, kadar je bil dobre volje. Zdaj se je dalo zopet govoriti po človeško ž njim. In nadaljeval je tudi jako mirno:

„Gospoda moja, potrdili mi bodele gotovo, da kakor ni lepih mož, tako tudi grdih ni. Pri možu se tudi ne vprašuje po lepoti. Toda čem starejši postaje mož, tem lepši in častitljiviši je. Pri ženski je to ravno narobe. Leta, v katerih ona cvetè, potekó jako hitro, in jesen traje pri nji jako dolgo, dolgo. Znano je tudi nam vsem, da ima šola namen vzbujati v otroku čuvstvo za lepoto. Ali kako naj se vzbudi v deklici to čuvstvo, ako vidi dan na dan tak nepriličen objekt — učiteljico — pred soboj. In ta objekt naj še govori o lepoti!

„Potem, gospoda moja,“ nadaljuje gospod Trdoglavac, „šolska postava dovoljuje učiteljicam, da se možé. Naravno je potem, da se omoženi učiteljici kaj lahko prigodi, da pride v neko situvacijo, katero imenujemo interesantno, in v kateri upa celih devet mesecev, da bode postala mati. V teh devetih mesecih se čudovito izpreminja, ali ne tako, da bi bila vzgledna za učenke. In kaj mislijo te o nji?“

„Ravno to, kar utegnó misliti o svoji materi, ki je v isti situvaciji,“ odvrne gospod Zelenika.

„Tudi na to vam bodem odgovoril,“ modruje dalje gospod Trdoglavac. „Kaj si mislijo o svoji materi? Gotovo je ne bodo zasmehovale, kakor morda učiteljico. In da zasmehujejo to, o tem vam lahko postrežem z dokazi. Ljubezen do matere, katere so se navzele tako rekoč užé z njenim mlekom, strah pred ostrostjo očetovo, in še več enacij stvari in sredstev, ki so na razpolaganje domači vzgoji, odvrčajo deklice, da se rogajo materi. Ali ljubezen do učiteljice ne stoji na tako solidni podlogi. Učiteljica si mora še le pridobiti ljubezen in spoštovanje od svojih učenk, in sicer mnogokrat na umeten način. In kaj lahko jo zato tudi izgubi. Ako postane ona nekoliko nerodna v šoli, in to je tudi v oni interesantni situvaciji, kmalu je konec spoštovanja, konec ljubezni. Tedaj nisem samo iz estetičnega stališča zoper učiteljice, tudi iz moraličnega stališča sem nasprotnik posebno omoženim učiteljicam.“

„In vender izpolnjuó učiteljice bajè vrlo svoj nalog. Pri pouku imajo ravno take uspehe, in kakor pravijo, dostikrat še boljše, nego mi“, oporeka zopet gospod Zelenika.

„A ha!“ odvrne gospod Trdoglavc. „Tù ga imate! Kaj hočete dokazati s tem? In če je tudi tako — kar dvomim, — ni čuda; kajti v dekliških šolah, kakor veste, je mnogo manj oprava, nego po deških. Ne rečem ravno, da nimajo učiteljice, in le one, ki nimajo še nobenega čestilca, in tudi one, za katere se ne briga nobeden več, vsaj nekoliko uspeha se vé le na dekliških šolah. Vender z učitelji se ne mogó meriti, kajti mi moramo stati povsod na svojem mestu. — In preidimo zdaj k omoženim učiteljicam. Ta mora nekaj zanemarjati: ali šolo, ali družino. Saj se še spominjate, gospoda moja, da je v preteklem letu v doljne-avstrijskem deželnem zboru omenil nekov poslanec, da omožene učiteljice utegnó zanemarjati šolo. Ali takoj ga je poučil drug poslanec, da ona prej zanemari svojo družino, kakor šolo. In to naj bi bil dokaz, da je tudi omožena učiteljica spretna poučevati v šoli. Hvala lepa za tak dokaz! Toda svet zna, da omožene učiteljice vsaj nekaj zanemarlajo, in vender se smejo možititi tako, kakor prej. In to očividno zanemarjanje družin se trpi kar brez ugovora“.

* * *

Temu razmišljevanju Trdoglavčevemu nimam dostaviti ničesa. Čestita gospá ali gospodičina sodruga, ako ne verjameš, da je govoril tako moj prijatelj gospod Trdoglavc, bodeš vsaj verjela, da sem zapisal to jaz. In ako ti ni vse všeč, kar je govoril gospod Trdoglavc, tolaži se, da tudi njemu ti nisi všeč.

(Dalje prihodnjič.)

Knjiga Slovénka

v

dobah XVI. XVII veka.

IV. Četrty je bil **Matija Kastelec** (Matthias Castellez). Rodil se je „zu Kellnberg in Crain, an der Poick, unweit von Brem, A. 1620 am 24. Jenner“ (Valvasor VI, 359), „zu Kelnberg (Klenik) an der Poik (Pivka) unweit Prem in Innerkrain“ (Šafařík 19), verjetniše v Kilovčah (Kühlenberg, Küllenberg) blizu Prema l. 1623 (Novic. 1864. Zvon 1881); bil je župnik v Toplicah, potem v Šent-Jerneju in naposled korar v Novem Mestu (Rudolphswerth, Neustadt), kjer je umrl 19. jun. 1688. Pokopan je v cerkvi Frančiškanski pred altarjem Marije brez madeža spočete, kjer ima še sedaj kameno pločo z nagrobnim napisom, katerega si je bil sam stvoril. V časopisji samostanskem bere se o letnici 1688: To leto je umrl... velik dobrotnik samostanu, .. oskrbel sreberno svetilnico pred velikim altarjem, zidal oblok in zvonik nove cerkve... Mož je bil častitljiv, ljubljen od vseh, umrl je poln zaslug itd. — Na grobu je čitati tudi po latinski:

„Hic Mathias Castellez Canonicus jacet — Qui etiam mortuus non tacet. — Loquitur hic in fornice et turri — Nec silent alibi muri. — Hic sciens architecturam — Fecit sibi hanc sepulturam — Et ut sit cum mundis — Petit a singulis Pater noster vel De profundis. — Clamat, o viator, nē tace — Saltem dic: Requiescat in pace. — Dic, ut docet S. Sulpitius — Deus sit ei propitius! — ... Quæris, cur voluerit sepeliri hic intus — Ait, causa fuit meus frater Hyacinthus“ (Gl. Novice 1864. Zg. Danica 1867. Progr. Ober-gymnas. Rudolfswert 1868).

„Aus dieses Manns fleißigen Feder seynd unterschiedliche Schriften geflossen und zwar zu desto mehrerm Nutzen seiner Landsleute meistens in Crainerischer Sprache“ piše Valvasor (VI, 360), kjer se naštevajo vže tiskane na pr.:

I. Bratovske Bvquice S. Roženkranca. V' katerih je ukúp zložena viža ta Psalter, ali Roženkranc z' témi petnaistimi skriunostmi moliti, inu kokú se more enimu Bolniku k' izveličantu pomagati; zraven zamerkanih odpustkou čez ceilu lejtú. Tu je preloženu z' Nemškiga, Laškiga, inu Latinskiga na Crainsko bessédo skuzi Matthia